

„... a Műhely igazi jelentősége a közösen készített kötetekben van”

Beszélgetés Kristó Gyulával a Szegedi Középkorász Műhely megalakulásának tizedik évfordulóján

Mi az oka annak, hogy tíz évvel ezelőtt, 1992-ben a szegedi középkorászok elhatározták, hogy a hagyományos egyetemi és akadémiai kereteken kívül civil szervezetet, illetve egyesületet hoznak létre?

A válaszhoz vissza kell menni néhány évtizedet. Nagyon röviden szeretnék arra utalni, hogy Szegeden a számottevő középkorkutatás az egyetem Szegedre településével, 1921-ben vette kezdetét. Azt hiszem ahhoz, hogy a Szegedi Középkorász Műhely egyáltalán létezhesen, színvonalas szegedi középkorkutatásra van szükség. Bátran állíthatom: az 1960-as vagy a 1970-es években még ha lehetőség lett volna rá, akkor sem juthatott volna senkinek sem az eszébe, hogy Szegedi Középkorász Műhelyt alapítson, mert ez voltaképpen egy történelmi folyamatnak az állomása.

Én úgy ítélem meg, hogy a szegedi középkorkutatásban a fénykor – és ha most szerénytelen vagyok, akkor azt mondom, az első fénykor – az 1920-as években volt, amikor még élt a Kolozsvárról Szegedre került Márki Sándor. Ebben az időben itt működött 1929-es nyugdíjba vonulásáig Szádeczky Lajos, és egy harmadik, szintén Kolozsvárról Szegedre került történész, Erdélyi László is aktív volt. Erdélyi még a 30-as években is oktatott az egyetemen, de a tudományos pályáján ez már a lefelé tartó periódus. Az első fénykorhoz sorolható Mályusz Elemér rövid szegedi tartózkodása, illetve az egészen fiatal Deér Józsefnek a 30-as években Szegedhez kötődő munkássága.

Ez lényegében kb. 15–18 éves időszakot foglal magába, és az 1930-as évek második felétől nagy apály következett el a szegedi középkorkutatásban, amely egészen az 1970-es évekig tartott. Talán nem tűnik szerénytelenségnek, ha úgy tekintem, hogy a második fellendülés valamikor az 1970-es években vette kezdetét. Voltaképpen a Szegedi Középkorász Műhely 1992-es megalakulása egy felfelé ívelő szakasznak a közepe táján következett be. Nagyjából a rendszerváltás időszakában jutottunk el ahhoz a megfontoláshoz, hogy most már a tanszékeken túlmenően is intézményesíteni kellene a szegedi középkorkutatást. Természetesen ennek több oka is volt. Ahhoz, hogy egy ilyen műhely létrejöhessen, jó néhány tapasztaltabb és fiatalabb kutatóra egyaránt szükség van. Ezek a feltételek a 90-es évek elejére értek meg. Akkor már vezető kutatók voltak a szegedi középkoraszatban, illetve felnövekvőben volt egy olyan fiatal, ígéretes generáció, amelyről lehetett látni, hogy hallatni fogja szavát a medievisztika hazai és nemzetközi színterein.

Itt egy történelmi folyamatba beágyazva olyanfajta fejlődés betetőződéséről van szó, amelyet az első virágzó korszak, az 1920–30-as évek is egyfajta módon produkált, amennyiben a *Kolozsvári-szegedi Művelődéstörténeti Értekezések* mint publikációs fórum köré szervezte a maga tevékenységét, illetve ennek a sorozatnak a részeként napvilágot láttak szegedi középkortörténeti doktori disszertációk.

A másik ok, amit a megalakulás indokaként említeni lehet, a rendszerváltás. A politikai fordulattal jöttek el a formai feltételei annak, hogy bejegyzett, cégbíróságnál regisztrált szervezetet lehessen létrehozni. A harmadik dolog, mert hiszen minden i betűre pontot kell feltenni, adott esetben az i betű az előző kettő, és erre a pont az, hogy nagyjából a 90-es évek elejére derült ki, hogy a magyar könyvkiadás, amiben mi, szegediek bizonyos pozíciókat értünk el, összeomlott. Kiderült, hogy számos kéziratunk különböző kiadónál be-

fagyott. Ezek közül szeretnék néhányat nevesítve is megemlíteni. Az egyik ilyen az úgynevezett „narratívós kötet”, amely később *Középkori históriák oklevelekben (1002–1410)* címmel jelent meg. Kezdetben ez Mályusz Elemér és az én közös munkánkként indult, a Gondolat Kiadó Nemzeti Könyvtár Levelestár sorozatában jelentette volna meg. Már a szerkesztő is ki volt jelölve, aki várta a kéziratot. Kiderült, hogy Mályusz Elemér előrehaladott életkora és betegsége nem teszi lehetővé az aktív közreműködést, és így reám hárult, hogy a közösen megbeszélte elveknek megfelelően az anyagot elkészítsem. Szerződésünk is volt a Gondolat Kiadóval. Az a bizonyos pont az i betűn az én olvasatomban az volt, hogy a Gondolat Kiadótól vissza kellett kérni a kéziratot. Természetesen ez nem ment simán, miután érvényes szerződésünk volt. Fel kellett lépni a Gondolat Kiadó irányában egy olyan szervezetnek, amely rendelkezik könyvkiadói jogosultsággal. Így a „narratívós” kötet lett a Szegedi Középkorász Műhely első kiadványa, amely még magán viselte, hogy a Gondolat Kiadóval közös munka. Saját kötetünket a Gondolat Kiadótól oly módon vásároltuk vissza, hogy közös kiadást valósítottunk meg. A kiadást teljes egészében mi készítettük el, a Gondolat Kiadó a kiadói jogdíjról való lemondás fejében néhány száz tiszteletpéldányt kapott, amit ő saját használatként tudott árusítani bolthálózatában.

A másik olyan munka, amely régóta kiadóknál porosodott, a kétkötetes Magyarország történetéhez kapcsolódott. Ismeretes, hogy a 60-as évektől kezdve rendszeresen adtak ki egy rövid kétkötetes Magyarország történetet. Ez tulajdonképpen Molnár Erik körül szerveződött. Pamlényi Ervin és Székely György voltak a tényleges szerkesztői ennek a kötetnek, amely a 60-as és 70-es években három kiadásban is megjelent. A 80-as években érelődött meg a gondolat, hogy fel kellene frissíteni ezt a munkát, hiszen akkor már húszéves volt. Engem kértek meg arra, hogy írjam meg az őstörténetet, beleértve a magyarság és a Kárpát-medence őstörténetét is, valamint az Árpád-kort. A kézirattal el is készültem valamikor a 80-as évek második felében. Ez a vállalkozás Pach Zsigmond Pálnak, mint a Molnár Erik fémjelzte történeti irányzat folytatójának és letéteményesének a kezében futott össze. Végül az ún. kétkötetes Magyarország története felfrissítéséből nem lett semmi. Vissza lehetett kérni a kéziratot az Akadémiától. Így született meg a *Kárpát-medence és a magyarság régmúltja 1301-ig* című kötetem.

A harmadik kötetünk, amely bent ragadt a kiadónál, a *Kun László emlékezete*. A könyv címében és jellegében is magában hordozza, hogy az Európa Könyvkiadó Bibliotheca Historica sorozatának részeként készült. Ebben a sorozatban korábban a szegediek munkája nyomán jelent meg a *III. Béla emlékezete*, illetve a *Károly Róbert emlékezete*. Nos ez az újabb szegedi kötet az Európa Kiadónál „ült le”. Az Európa Kiadó ugyan nem szűnt meg, de profilt váltott, és visszatért eredeti hivatásához, a modern világirodalom publikálásához. Így a *Kun László emlékezete* ott esélytelenné vált a megjelenésre. Visszakértük a kéziratot – ezt ingyen visszaadták –, és így jelenhetett meg Szegeden. Volt egy negyedik kötetünk is, amely a Tankönyvkiadónál feküdt hosszabb idő óta. Ez szöveggyűjtemény volt, amelyet a Tankönyvkiadó széles körben szeretett volna terjeszteni általános és középiskolai használatra. Ezt hárman készítettük, és később a *Szent Istvántól Mohácsig* megjelent szöveggyűjtemény valójában egy Tankönyvkiadónál megjelentetni tervezett, de valójában soha meg nem jelent kötetnek a változata.

Úgy ítélt meg, miután volt négy kötetünk (egy a Gondolattól visszaperelt, majd közösen kiadott, egy az Akadémiától elkért, egy az Európától, egy a Tankönyvkiadótól visszanyert szöveg), ez már elégséges ahhoz, hogy erre a négy kötetre, mint indulóra támaszkodva el lehet indítani a Szegedi Középkortörténeti Könyvtárat. A kész kötetekhez két további dolog járult. Az egyik az, hogy időközben Makk Ferenc megvédte akadémiai doktori értekezését a magyar külpolitika korai szakaszáról, amelynek mi örömet adtunk publikációs lehetőséget. Másrészt pedig nagyon előrehaladt állapotban volt korábban szintén egy budapesti kiadóval megbeszélte kötet, Ludovicus Tubero magyar vonatkozású részeinek magyarra fordítása és kommentáros közzététele. Ha tehát ezt az utóbbi kettőt is beszá-

mítjuk, összességében hat kötetünk volt. Helyesebben, az induláskor biztosak voltunk abban, hogy hamarosan hat kötetünk lesz. Mi sem szánalmasabb, mint egy sorozatot elindítani, és az első után abbahagyni. Tele van a magyar történettudomány torzókkal. Nekünk ekkor már négy kész és két készülő vagy kis átalakítás után készre dolgozható kötet volt a birtokunkban. Ha valaki kézbe veszi a Műhely publikációs jegyzékét, akkor látja, hogy a Szegedi Középkortörténeti Könyvtár első kötetei nem mások, mint az előbb említett hat munka.

A kezdeti célkitűzés egy könyvkiadászerű működést irányzott elő, vagy egy szorosabb, egyesületi tevékenység is megfogalmazódott tíz évvel ezelőtt a Műhely alapításánál?

A fő célkitűzés a könyvkiadás volt. Ennek alapvetően az volt az oka, hogy a felsorolt kötetek általában sokunk közös munkájával elkészített könyvek. Végül is az első hat kiadványunk közül csak kettő egyéni munka: *Magyar külpolitika (896–1196)* és az én *A Kárpát-medence és a magyarság régmúltja* könyvem. A másik négy sokunk szellemi alkotása. A *Középkori históriák oklevelekben* című kötetben, azt hiszem, tizennyolcan vettünk részt, tehát egy team munkáját szerettük volna közzétenni, és így megmenteni az enyészettől és az elavulástól. Akkor még működött egy olyanfajta, régi hagyományra visszamenő csoportosulás, mint a Középkori Munkabizottság, amely már a 70-es évektől dolgozott az Akadémia égisze alatt. A Munkabizottság több színvonalas munkát jelentetett meg, és ami talán ennél is fontosabb, rendszeresen, havonta tartott felolvasó üléseket. Ezért sem akartunk abba az irányba elmozdulni, hogy felolvasó üléseket tartsunk, mert hiszen erre ott volt a Középkori Munkabizottság, majd ennek megszűnte után a 90-es években létesített civilszervezet, amely kezdetben Fügedi Erik, Kubinyi András, Engel Pál vezetésével működött, később pedig Fügedi Erik és én jegyeztük ezt a társaságot. A Szegedi Középkorász Műhely megalakulásakor 1992-ben ez a szakmai civil szervezet még felfutó időszakában volt, tehát semmiképpen sem akartunk konkurenciát támasztani. A budapesti szervezettel szemben a mi műhelyünk nem tervezte, hogy provinciálisnak tetszhető felolvasó üléseket tartson. Eleve azt mondtuk, hogy az értéinket szeretnénk megmenteni, és reményeink szerint idővel gyarapodó értékeket közreadni. Az MTA Középkori Munkabizottsága még az indulás idején a 70-es években viszonylag kevés könyvet tudott publikálni, csak a *Memoria Saeculorum Hungariae* sorozat köteteit adta ki. Ezek a kiadványok egy-egy témából rendezett konferenciának az előadásait foglalják magukban. Sajnos, a hajdani felolvasó ülések túlnyomó többségének az anyaga nem került publikálásra, legalábbis nem a Középkori Munkabizottság által jegyzett könyvsorozatban. Nekünk ezzel szemben eredendően publikációs céljaink voltak, és csak az utóbbi időben veszünk részt – leginkább társszervezőként – konferenciák rendezésében. Az utóbbi feladatot azóta vállaljuk fel, hogy a Középkori Munkabizottságot felváltó szakmai civil szervezet sajnálatosan megszűnt. Tulajdonképpen mi nem arra akartunk szervezetet létrehozni, hogy havonta összejöjjünk. Nem egy Kruzsok-féle mintát tekintettünk irányadónak, hogy minden hónapban egyszer összegyűljünk, elköltsünk egy vacsorát, megigyunk egy pohár bort, és elbeszélgessünk a szakmáról. Nagyon fontos szempont volt a Műhely alapításánál, hogy nálunk nem a találkozási alkalmak hiányoztak. A Kruzsok-beliek azért jöttek össze, mert a legkülönbözőbb helyen dolgozó nyelvészek ebben a körben tudtak csak rendszeresen találkozni. A Szegedi Középkorász Műhely tagjainak nagy része egy folyóson van a szegedi bölcsészkar III. emeletén, naponta, hetente többször összefutottak. Soha nem gondoltam egy baráti asztaltársaság megszervezésére, hanem kifejezetten olyanra, amelyik az e műhelyben tartozó kutatók munkáinak világra hozatalában segítkezik, illetve ezt biztosítja.

Említette, hogy a Műhely tagjainak döntő részben a szegedi bölcsészkar középkorral foglalkozó tan-székeinek munkatársai közül kerülnek ki. Ilyen szűk körre korlátozódik a Műhellyel kapcsolatot tartók köre, vagy ez egy nyitottabb szakmai egyesület? Kik a tagjai a Szegedi Középkorász Műhelynek?

Nagyon nehéz ezt megmondani, mert mi nem úgy élünk társadalmi életet, ahogy ez általában szokásos. Tagdíjak például nincsenek. Az más kérdés, hogy tagjaink köré soroljuk mindazokat, akik célkitűzéseinkkel egyetértenek, és velünk együtt dolgoznak. Úgy húsz-huszonöt főre kell gondolni, akik a nagyobb vállalkozásokban, a kollektív munkálatokban, mint *A honfoglalás korának írott forrásai* vagy *Az államalapítás korának írott forrásai* című kötetekben részt vettek. Megtiszteltetésnek vettük, hogy a szegediek közül többen, ha nem is kifejezetten magyar történelemmel foglalkoznak, csatlakoztak hozzánk. Olajos Teréziát kell például megemlítenem, aki a bizantinológia oldaláról jött hozzánk. Azt kell mondjam, hogy Szegedről elszármazott vagy Szegedhez valamilyen módon erősen kötődő történésteket igyekszünk összefogni. Voltaképpen a szegedi jelző, ha akarom, akkor egy, ha akarom, akkor kettős jelentésű. Az első olvasata kétségtelenül az, hogy a szegedi kutatókat tömöríti. Talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy ebben azért benne foglaltatik egy helyi sajátosság is. Nevezetesen az, hogy akik itt, Szegeden dolgozunk, bizonyos sajátosságokkal rendelkezünk. Ezek a jellemzők forrásokon alapuló szakmunkákban, a források feltétlen tiszteletében, a forráskiadásban, tehát egyáltalán nem a spekulatív, forrásoktól elszakadóan elméletieskedő történetírásban, hanem gyakorlatilag az aprópénzre váltott, sok esetben azt kell hogy mondjam, talán idejét múltnak tekinthető aprómunkában, filológiai bújárkodásban öltenek testet. Én azt hiszem, hogy a szegediség ilyen szempontból is a tagok többsége vagy nagy többsége számára vállalható.

Az elmúlt tíz esztendő sikerét jelzi, az a közel félszáz kiadvány, amit a Szegedi Középkorász Műhely megjelentetett. Mint a Műhely vezetője és a Szegedi Középkortörténeti Könyvtár sorozat főszerkesztője milyen munkákat jelentetne meg szívesen a következő tíz évben?

Kiindulásként annyit szeretnék elmondani, hogy mi eredendően egyveretű kiadványban gondolkoztunk, a Szegedi Középkortörténeti Könyvtár sorozatban. Később világossá vált, hogy tulajdonképpen nekünk kell gondoznunk a Műhely alapítása előtt elindult Anjou-kori Oklevéltárat is, amely eredetileg összmagyar vállalkozásnak indult, mivel határon túli magyar történészek is részt vettek volna benne budapestieken, miskolciakon és másokon kívül. Végül is az Anjou-kori Oklevéltár – úgy tűnik – teljes egészében szegedi vállalkozássá lett. Így az Anjou-kori Oklevéltár kiadását is a Műhely gondozza, jóllehet nem tüntetjük fel az oklevéltár kötetein, hogy a Műhely kiadványa, mert 1990-ben jelent meg az első kötet, amikor még a Műhely nem is létezett. A szerkesztőbizottság tagjai közül az egyik budapesti, és ezért is az impresszumban Budapest – Szeged szerepel megjelenési helyként. A szakmában azonban mindenki tudja, hogy szegediek készítik, és Szegeden adjuk ki.

Az előbb említett, jelenleg 18 kötetre rúgó Szegedi Középkortörténeti Könyvtár mint az indulást jelentő sorozat mellett tehát van egy Anjou-kori Oklevéltár sorozatunk, amelynek idáig tizenöt kötete jelent meg. Az élet időközben kikényszerítette, hogy legyen egy harmadik sorozat is, amelyik úgy tartozik össze, hogy nem visel sorozatcímet. Ezek a további kiadványok, amelyek általában vagy gyűjteményes kötetek, vagy pedig idegen nyelvű könyvek. Ezeket nem lehetett a Szegedi Középkortörténeti Könyvtár eredendően monográfiákat, illetve forráskiadványokat közlő rendjébe beilleszteni. A harmadik „sorozat”-unk is már a tizedik kötet körül jár. Összességében tehát kiadványaink három irányvonalhoz kapcsolódnak. Az Anjou-kori Oklevéltár további köteteit is a Műhely keretében szeretnék közreadni. Belátható időn belül, szűk öt esztendő alatt Károly Róbert korának anyaga teljes egészében megjelenhet. Ez azt jelentené, hogy 1301 és 1342 között 26 kötetben, gyakorlatilag a teljes 42 év Hungarica okleveles anyaga magyar regeszták formájában olvasható lenne. Egy példátlan hosszú, már trendek levonására is alkalmat nyújtó forrásbázis jön így létre.

A tízéves tervek közé tartozik – még az Anjou-kori Oklevéltáron belül – a Nagy Lajoskor diplomái közzétételének megkezdése, az alapok megvetése. Újabb 30 évre kell számí-

tani, amíg a Lajos-kor okleveleinek kiadása befejeződik. Ne felejtjük el, hogy a Károly Róbert-kori oklevelek feldolgozásának megalapozása 1983-ban indult és remélhetőleg 2008-ra érjük el a végét. Az említett korszak feldolgozása tehát 25 évet vesz igénybe. Azt hiszem, hogy minimálisan ennyi, de inkább 30 esztendő szükséges ahhoz, hogy a Lajos-kort befejezzük. A következő tíz év második felében már a Lajos-kor lesz a fő feladat.

A Szegedi Középkortörténeti Könyvtár sorozatban nem úgy szoktunk programot készíteni, mint általában a kiadók, hogy éves terveket és megbízásokat adunk. Várjuk azokat a szegedi és Szegedhez kötődő kutatókat, akiknek publikálásra érett monográfiájuk vagy forráskiadványuk van. Úgy gondolom: itt, Szegeden oly sok PhD-dolgozat várható a közeljövőben, illetve néhányan kollégáim közül a közeli években akadémiai doktori fokozatra fognak pályázni, így monográfiákkal, illetve forráskiadványokkal – nem csupán az Anjou-kort értve természetesen –, hogy nem jelent majd gondot tartalmas kiadványokkal megtöltenünk sorozatainkat.

Ami a harmadik részt, a „nem sorozat”-nak mondott sorozatot illeti, ott tulajdonképpen szintén számos lehetőség kínálkozik. Arra gondolok, hogy az idősebb kutatók tanulmányköteteinek közzététele, akár egyháztörténeti tanulmányok, akár in honorem, tehát tiszteleti kötetek a majdan megöregedő jelenleg középkorúak számára, a PhD-konferenciák anyagainak a közzététele, úgyszintén biztosítja az évenkénti két-három kötetet megjelenését. Az elmúlt tíz év alatt közel félszáz könyvet tettünk le az asztalra. Ez tehát 4,2–4,5 kiadványt jelent évente, negyedévente egy kötet. Ezt továbbra is tudjuk vállalni, jóllehet nagyon szerény anyagi lehetőségeink vannak, hiszen a kiadványok költségét részint pályázatok útján, részint pedig a korábban megjelent és eladott munkák bevételeiből tudjuk fedezni. Itt kell megemlítenem, hogy egyáltalán elkezdhattük kiadói tevékenységünket, az megint csak szegedi cégeknek köszönhető. A „narratívás kötet”, amely tulajdonképpen a táblára kerülést biztosította, négy szegedi cég – Magyar Külkereskedelmi Bank, Dél-magyarország Kft., Szegedért Alapítvány, OTP Csongrád Megyei Igazgatósága – áldozatvállalása révén valósult meg. Kezdetben az említett cégek, illetve szervezetek tették lehetővé, hogy rendszeresen megjelenhessünk. Külön meg kell emlékeznünk a Szegedért Alapítványról, amely minden évben nyújt támogatást ahhoz, hogy köteteket közre tudjunk adni. Ismerve szerzőink szerénységét, azt, hogy nagyon kevés honoráriummal is beérik, úgy tűnik, hogy élni fognak sorozataink a következő tíz esztendőben is. Nem tűnik talán paradoxonnak, hogy a következő tíz év legfontosabb tervének azt tekintem, hogy ne szűnjön meg Műhely említett három sorozata.

A szegedi középkorkutatáshoz egy középkortörténeti doktori program is tartozik. Az elmondottak alapján a Műhely egyik célkitűzése az, hogy az itt végzett doktoranduszokkal a kapcsolatot megőrizze, illetve intézményes keretek között a fiatal kutatókat a szegedi középkorkutatás holdudvarához kösse és egyengesse karrierjüket?

Igen, ez nagyon fontos célunk. Hangsúlyozni akarom azonban azt, hogy nem kíván a Műhely sem tanszéki, sem intézeti feladatokat átvenni. Ha a tanszékek óhajtanak, akarnak, tudnak, megjelentethetnek és jelentessenek is meg önálló kiadványokat, mint amilyen például az Acta-sorozat. Nem kívánunk rátelepedni az állami oktatás egyes intézményeire. Azt szeretnénk, hogy ezek felett vagy ezek mellett legyen egy olyan szervezet, amely – ha szükséges – köteteket tud kiadni, konferenciákat tud megszervezni, műhelybeszélgetéseket bonyolít le. Azt szeretnénk dokumentálni, hogy azok, akik egyénileg dolgoznak, érezzék maguk mögött az őket felnevelő, kibocsátó szervezethez való tartozásukat, illetve legyen egy biztos háttország szakmai vonatkozásban, amelyik munkájukat segíti. Ebből a szempontból a Szegedi Középkorász Műhely nagyon sajátos képződmény. Én elmosolyodom, amikor olyan borítékcímzést látok, hogy Kristó Gyula Szegedi Középkorász Műhely. Ez helytálló annyiban, hogy a Szegedi Középkorász Műhelyhez tartozom, de nem helyettesíti az intézetet. Szegeden nem úgy van a Szegedi Középkorász Műhely, mint Budapesten

a Ruzsisztikai Központ az ELTE-n, amely ott egy intézetnek felel meg. A mi szervezetünk az intézetektől és a tanszékektől függetlenül működik, mert állami költségvetést nem veszünk igénybe. Tagjaink tanúsíthatják, hogy nem telepszünk rá a tanszéki munkára, hiszen az az oktatásból, kutatásból és közéleti tevékenységből áll. A mi tevékenységünk a kutatással, illetve annak is inkább a publicitásával van összefüggésben, hogy szűkebb körben konferenciák, műhelybeszélgetések vagy tágabb körben könyvkiadványok formájában juttassuk el az itt elért eredményeket a nagyközönségnek. Valószínű, hogy ha az intézetnek, tanszékeknek nagyon sok pénzük lenne, akkor nem lett volna szükség a Szegedi Középkorász Műhelyre. Többen megkerestek a végzett PhD-hallgatók közül, hogy hogyan lehetnének tagjai a Műhelynek. Én azt mondtam, írjanak olyan munkákat, amelyeket mi megjelentethetünk, vagy vegyenek részt olyan munkákban, amelyek a szegedi középkorász jó hírért viszik. Nem elsősorban regisztrált tagsággal lehet büszkélkedni, hanem sokkal inkább a szellemi együvé tartozás élményével, és ezt próbálja megvalósítani a Szegedi Középkorász Műhely.

A Műhely alapítói és vezetői között több hosszú évtizedes kutatási múlttal rendelkező, nagy tekintélyű középkorkutató van. Szerencsére nagyon sok a tehetséges fiatal középkorkutató is. Nem tervezik, hogy ilyen kutatási tapasztalattal elméleti és módszertani jellegű köteteket is megjelentetnek? Nagyon színes a magyar középkorkutatás, de talán az elméleti és módszertani munkák hiányoznak az egyre bővülő kínálatból. Az idősebb generáció nem gondol arra, hogy elméleti és módszertani kérdésekkel foglalkozó köteteket is megjelentessen, és esetleg ebben is kifejezzék a szegedi középkorászok ars poetikáját?

Erre határozottan nemmel kell válaszolnom. Legalább is személy szerint bennem ilyen vágyak nem buzognak. Úgy gondolom, hogy ezt nem is lenne célirányos leszűkíteni a szegediek vállalkozása számára. Személy szerint természetesen részt veszek olyan vállalkozásokban, amelyek ezt megcélozzák. Itt is országos összefogásra van szükség. Az ELTE koordinálásával jelent meg immár két kiadást, egy alapkiadást és egy átdolgozott kiadást megért történeti segéd tudományi kötet, ahol a szegediek éppen ezzel tündek ki, hogy részt vettek benne, nem vonták ki magukat a munkából. Így is tartom helyesnek és jónak, hogy a műhelyek fogjanak össze egymással, és ne privilegizálják akár a segéd tudományokat, vagy akár kifejezetten az olyan módszertani könyveket, amelyeket egyébként az Osiris Kiadó tervez kiadni. Sajnos, nagyon nehéz az ilyen természetű munkák kiadásának megszervezése. Például *A történelemtudomány kézikönyve* című sorozat terve lebeg évek óta a vizek felett, ha szabad így fogalmaznom. Ennek az egyik része a történeti segéd tudományok, a másik kötet – régi elképzelés szerint a történeti rokontudományok lenne. Tudomásom szerint egyelőre sajnos, nincs közel a megvalósuláshoz. Harmadsorban meg kell említenem, hogy a historiográfia vonatkozásában szintén az Osiris Kiadó végez koordinációs tevékenységet. Most jelent meg a középkori magyar történetírás története az én tollamból. Ha majd a kiszemelt kollegák megírják a magyar historiográfia további köteteit, akkor ez a sorozat a következő években folytatódhat. Ez is *A történelemtudomány kézikönyve* sorozatnak egy alszekciója. A szegedi középkorászok nélkül nem készült volna el *A korai magyar történeti lexikon* sem.

Azt hiszem, ha a szegedi középkorkutatásról beszélünk, akkor még egy kötetről feltétlenül szólnunk kell, amelyik nem a mi sorozatunkban jelent meg. Szerencsére sikerült találni tőlünk független kiadókat. A Műhelynek talán az egyik legsikeresebb kiadványa az Árpád-házi királyok életrajza volt, amely annak idején 1986-ban – még a Műhely létrejötte előtt – az Interpress Magazinban tizenkét folytatásban jelent meg. Ezeket a cikkeket Makk Ferencsel közösen írtunk. Az első könyves kiadása a 80-as évek végén, második kiadása 1995-ben milicentenáriumi díszkiadványként, harmadik kiadása 2000-ben milleniumi kiadványként jelent meg. A nagyszerű kötet mellé fel sorakozni rövidesen a vegyesházi királyok uralkodóinak életrajza. Tudom, hogy ez nem módszertan, sem nem elmélet, de ez is azt mutatja, hogy a szegedi középkorkutatás más fórumokon is jelen van. Természetesen

még mindig nem szóltam olyan folyóiratokról és egyéb kiadványokról, ahol ki-ki a maga kutatásait adja el. A Műhelyre kicsit jellemző, hogy miközben tagjai egyéni produktumait is közrebocsátja, egyfajta együttműködési fórumot jelent. Azt hiszem, hogy a Műhely igazi jelentősége a közösen készített kötetekben van. Mondjuk meg őszintén, ki-ki elkészít – ha meg tud írni – egy PhD vagy nagydoktori dolgozatot, és ha ügyes, akkor ezt publikálni is tudja. De a honfoglalás korának írott forrásait, az államalapítás korának írott forrásait, egy „narrációs kötetet”, egy Kun László emlékezetét azért nehezen tud valaki egymaga összeállítani a sokágú és a többnyelvű forrásanyag, továbbá a szakszerű kommentárok okán is. Mi megszerveztük a szerzők felkérését és a technikai lebonyolítást. Gyakorlatilag nincs fizetett apparátusunk. Nagyon fontos elmondani, nem kiadói műhelyről van szó, ahol aligazgató, főigazgató stb. van. Ténylegesen mindent magunk csinálunk.

Ami a kérdés legutolsó részét, az elméletet illeti, nagyon fontosnak tartanám, hogy Magyarországon készüljenek történetelméleti munkák, de egyelőre én fontosabbnak tartom, hogy általános történetelméleti munkák készüljenek, és nem középkortörténet-elméleti munkák. Ebben a vonatkozásban nagyon nehezen tudom lemérni, hogy a magyar történettudomány a világ elméleti történettudományához képest hol tart, azon egyszerű oknál fogva, hogy én egész habitusomnál, pályám alakulásánál, no meg produktumainál fogva kevésbé kötődöm az ilyen jellegű témákhoz. Nem merem magamra vállalni, mert felelőtlenség lenne részemről, hozzá nem értésből fakadna, az elméleti kérdésekkel való beható és elmélyült foglalkozást. Tudom, sokat ért bennünket az a vád, hogy avított módszerekkel dolgozunk, de kérdelem én: ki írta le azt, hogy mi a modern történeti módszertan, mondjuk a magyar történelemre? Nagyon sok szépet lehet elmondani arról, hogy hogyan kell a francia középkort művelni – egy egészen más típusú forrásanyag alapján. A magyar középkorkutatásnak véleményem szerint még elméletben is a forrásokból kell kiindulnia. A kérdésfeltevéseknek olyannak kell lenniük – nem elméletieknek, hanem gyakorlatiasaknak –, amelyeket a magyar forrásanyag alapján meg lehet válaszolni.

A beszélgetést Koszta László készítette